

הביצה אין הוא ראוי אפילו למאכל בהמה, ולכן הוא נאסר משום "נולד".

לאדם יותר חשובה, בכל זאת היא איננה כוללת את ההכנה לכלבים].

ב-1 אמר ליה אביי לרבה או לרב יוסף: אף אם נאמר שעגל הטריפה היה מוכן, בהיותו במעי אמו הטריפה, לכלבים, בכל זאת, בלידתו בטלה הכנתו, והוא נחשב מוקצה משום שלא הוכן למה שהוא עומד כעת — לאכילת אדם!

דתנן במסכת שבת [קנו ב]: מחתכין את הדלועין, שנתלשו מערב שבת, לפני הבהמה. וכמו כן, מחתכין את הנבלה שנתנבלה בשבת לפני הכלבים, כדי שיוכלו לאכלם בקלות.

כי אילו כדבריך, שהוא נחשב מוכן אגב אמו לכלבים, הרי יקשה, השתא, לדברי רבי יהודה [ששייך איסור מוקצה גם בדבר הראוי לאכילה, כשמקצה אותו האדם מדעתו], דבר שהוא מוכן מערב שבת אפילו לאדם — לא הוי מוכן לכלבים, שאם ישתנה מעמדו באמצע השבת או החג מ"מוכן לאדם" ל"מוכן לכלבים", יהיה בו את החסרון של "אינו מוכן", לפי שבערב שבת הוא לא היה מוכן לכלבים [ואף שההכנה

רבי יהודה אומר: אם לא היתה נבלה מערב שבת — אסורה לטלטלה בשבת כדי להאכילה לכלבים, לפי שאינה "מן המוכן", כי בהיותה בחיים, בערב שבת, היא היתה מוכנה ומיועדת לאכילת אדם בלבד, ולא היתה "מוכנה" לכלבים⁽¹⁾.

ואם כן, היתכן לומר שדבר אשר מערב שבת או חג היה מוכן רק לכלבים — הוי יהיה מוכן באמצע השבת או החג אפילו לאדם, שההכנה לצורכיו חשובה יותר [ובודאי

אך בירושלמי [פ"א ה"א] גרסינן שטעם ההיתר בעגל הנולד מן הטריפה, כי "נעשה כדבר המוכן טמון בדבר שאינו מוכן". ולדרכו יהיה ההיתר גם בספק טריפה.

שהעגל הטמון בה נעשה מוכן לאדם אגב מוכנתה של אמו לכלבים, אך הוא נחשב טמון בדבר "שאינו מוכן" כי האם הטריפה לא תהיה ראויה לאדם לעולם, וממילא אין מוכנתה לכלבים נחשבת למפרע כראויה לאדם.

וראה בעבודת הקדש להרשב"א שנקט את שני הטעמים יחד, וכתב "דחזי לכלבים אגב אמו וחזי למיתניה חי, ולפיכך הוי כדבר המוכן טמון בדבר שאינו מוכן", ויש שפירשו שבעגל יש גם חסרון של "נולד" שלא מועילה לו ה"מוכנות לכלבים", ולזה צריך לומר שאינו נולד כי לא היה אלא טמון, אך גם זה תמוה, שאם כן, הוא נחשב טמון ב"מוכן".

ובגידולי שמואל כתב שלסברת הצל"ח המתיר במקום שהתברר למפרע שאין העגל נפל [כמבואר בהערות על תוד"ה וכי] הוא הדין בנוולד מספק טריפה, כיון דקיימא לן [יו"ד נו] שטריפה מתעברת אך אינה יולדת, ואם כן עגל זה כשנולד הוכיח למפרע שאין אמו טריפה, ויהא מותר לאוכלו ביו"ט.

ויתכן שסבר שצריך את שני הטעמים יחד להתיר את העגל, כי אין כל הפרה מוכנה לאדם, שהרי ה"מוכנות לכלבים" נחשבת כ"מוכן לאדם" למפרע [וכדלהלן ע"ב הערה 1], ונמצא

1. ביאור דעת רבי יהודה בפשטות, הוא, שדבר העומד לאדם, מוקצה מכלבים, ולכן גם כשנתנבלה הבהמה וכבר עומדת לכלבים אסורה

ומקצה מדעתו, ואמרינן מיגו דאיתקצאי לאוסרה.

אולם הרשב"א בחולין [יד א] כתב אופן אחר בביאור המחלוקת, והוא, שהסוברים שרבי שמעון מודה לאסור בעלי חיים בריאים שמתו, סברו שגם לדעתו מוכן לאדם אינו מוכן לכלבים, ואילו החולקים וסוברים שנחלק והתיר גם בעלי חיים בריאים שמתו, סברו שדעתו, שמוכן לאדם הוי מוכן לכלבים. [כך ביאר רעק"א שם שיטתו].

ולכאורה משמע מדבריו, כי אף שיושב ומצפה שתמות [או ישחטנה, שהרי משום כך נחשבת מוכן לאדם], וגם לא דחיה בידים, ובודאי אין זו נחשבת הקצאה לפי רבי שמעון, בכל זאת אם מוכן לאדם אינו מוכן לכלבים, הנבלה אסורה, כי צריך הכנה לכלבים, ואמנם צריך להבין מה צורך יש בהכנה זו, אם לית ליה מוקצה כלל. ועוד דאם כן איך התיר רבי שמעון בהמה מסוכנת, והרי אינה מוכנת לכלבים.

[וראה עוד בדבריו שם טו א, שדן לדעת הסוברים שרבי שמעון מודה שבהמה בריאה שמתה היא מוקצה, דהיינו מוקצה מחמת איסור, שהרי הוא אינו יושב ומצפה שתמות בהמתו, ונחלקו אם מודה שדי בכך כדי להקצותה, או שצריך שגם ידחנה בידים, וכיון שלא דחאה אינה מוקצה, כמו שהותר לבריא לאכול מבהמה ששחטוה לחולה, כיון שלא דחאה בידים, אף שלא ציפה שישחטוה. וכבר הבאנו בהקדמה מחלוקת הראשונים בזה.

ולכן פסק הטור בסימן שי"ח שהשוחט בהמה לחולה בשבת, מותר לבריא לאכול ממנה, כי מוקצה מחמת איסור מותר כשלא דחייה בידים. והיינו משום שבהמה מוכנת לאדם, ואינה נעשית מוקצה מחמת איסור אלא בדחיה בידים. ואילו לגבי נבלה לכלבים כתב בסימן שכ"ד שבריאה שמתה, אסורה, שהיות והיא אינה מוכנת לכלבים, היא מוקצה, אף שלא דחאה

משום מוקצה. והיינו אף שמותרת הבהמה בתחילת היום לשחטה לאדם ואינה מוקצה, חסר בה הכנה לכלבים, [ועיין בתוס' ובהערה 5], ולכן גם בעת שפוקעת ממנה ההכנה לאדם, ועומדת לכלבים, אסור לתתה להם כי לא הוכנה מבעוד יום. וכך מפורש טעמו בסוגיא בחולין [יד א].

ועיין ברמב"ן במלחמות [לקמן כא ב] ובתוס' רא"ש [שבת קנו ב] שכל האיסור חל רק כשפקעה ההכנה לאדם, אבל כל זמן שהיא ראויה לאדם יכול לתתה לכלבים, כי אוכלי אדם מאכילין אותם לבהמה, ורק אינם מוכנים במיוחד לבהמה, ולכן כשאינם ראויים לאדם, אסורים גם לבהמה.

ולפי זה, ראית הגמרא מדברי רבי יהודה, שמוכן לאדם אינו מוכן לכלבים, ביאורה, שאילו היה מוכן לכלבים, נחשב שמוכן להם מבעוד יום, והיינו או כפירוש הר"י מקורביל [בתוד"ה מוכן] שבכלל הכנה לאדם יש גם הכנה לכלבים, או שאין צורך בהכנה לכלבים, כי כיון שהבהמה מוכנת מבעוד יום, מועילה הכנה זו להתירה גם כשנועד לכלבים.

ולפי רבי שמעון דלית ליה מוקצה, אין צריך הכנה לכלבים מבעוד יום, וכן כתב הרמב"ן [בשבת קנו ב] שלדעת רבי שמעון אין צריך לומר שמוכן לאדם נעשה מוכן לכלבים אלא לדעתו אין צריך הכנה כלל, כי די במקצת דעת שיש לו שאם תמות תהיה לכלבים.

והנה לקמן [כז ב] ובשבת [מה ב] נחלקו אמוראים אם רבי שמעון התיר נבילה לכלבים רק כשהבהמה היתה חולה מסוכנת כבר מבעוד יום, אך בהמה בריאה שמתה, אף לרבי שמעון אסורה משום מוקצה, או שנחלק גם בריאה. וביאר הרמב"ן [שבת קנו ב] שנחלקו אם אדם יושב ומצפה למיתת בהמתו אף כשהיא בריאה, שהרי סופה למות, ולכן גם בבריאה נחלק רבי שמעון והתיר, או שבבריאה אינו מצפה שתמות,

מוכן לכלבים, היות **דמאי דחזי ליה לאיניש**, כי דבר הראוי לו לאדם, לא שדי ליה, אינו משליכו **לכלבים**, וכיון שאינו חושב שיתקלקלו, הרי הוא מקצה מדעתו את האפשרות להשליכם לכלבים, ולכן נעשה

הכנתו לא נכללה בהכנה בערב שבת לצורך הכלבים] ?! (2)

אמר ליה רבה או רב יוסף לאביי: איך, אכן יתכן הדבר, כי רק מוכן לאדם — לא הוי

ההכנה ודו"ק]. וכל ביאור זה עולה מדברי החזו"א [מא סק"ד], ועיין בביאור הגר"א [שכר ז] שתלוי בביאור מחלוקת זו. [ועיין בחתם סופר "או"ח פו] ואפיקי ים [יט] שביארו שנחלקו אם רבי שמעון חולק גם כשאין יושב ומצפה, ואכמ"ל].

ותתיישב בכך ההערה שהערנו בגמרא ובתוס' בעמוד א, לגבי אפרוח שנאסר אף שיושב ומצפה, ואמרינן בו מיגו דאיתקצאי אף לרבי שמעון, ובדברי הרשב"א מבואר הטעם לזה, שהרי חסר בהכנתו מבעוד יום שלא היה ראוי לכלום, ולפיכך נאסר גם לרבי שמעון אף לאחר שהוא ראוי, וכגורגורת וצימקין שייבשו.

ב. **במשנה ברורה** [תצו ס"ק נא ובביאור הלכה תקיח ו] הביא ביאור שו"ע הגר"ז, שאיסור בהמה שנתנבלה הוא משום נולד, דמעיקרא חזיא לאדם, והשתא לכלבים, ולכן אסורה אף למאן דמתיר מוקצה ביו"ט, שהרי מודה בנולד שאסור, [כדעת הרמ"א תצה. וגם בעיטור ה' יו"ט מבואר כדברי הגר"ז]. אך **במגן אברהם** [בשני המקומות] כתב דאינה נחשבת נולד, וכן הוכיח **בשער הציזין** מדברי הטור ועיין גם בסימן תצט [במשנה ברורה ס"ק טו]. וכבר הבאנו לעיל דעת החזו"א [מד סק"י] ששינוי המיתה אינו חשוב כנולד, אלא מוקצה, שהרי אינו פנים חדשות, ולפיכך למאן דמתיר מוקצה ביו"ט אין בהמה שנתנבלה נאסרת משום נולד.

2. לקמן [כא ב] נחלקו תנאים אם ההיתר לעשות מלאכה לצורך אוכל נפש, נאמר רק לגבי אוכלי

בידים. והיינו, משום שמעולם לא היתה מוכנה לכלבים, והוא דין נפרד ממוקצה. ועיין **במגן אברהם ומשנה ברורה** שיח ב].

ובאפיקי ים [ח"ב יט] תמה, שהרי לביאור הרשב"א למאן דאמר שרבי שמעון מתיר גם בהמה בריאה שמתה, נמצא שנחלק עם רבי יהודה אם מוכן לאדם הוי מוכן לכלבים או לא, ואילו לעיל [ב ב] משמע שמחלוקתן נבילה לכלבים היא בדין מוקצה, והיינו שרבי שמעון מתיר אף אם אינה מוכנת לכלבים.

ונראה כי הרמב"ן והרשב"א נחלקו בביאור דעת רבי שמעון בדין מוקצה. הרמב"ן למד כרש"י [דף ב ב וכו ב] שרבי שמעון אינו מצריך הכנה מבעוד יום, ונחלק עם רבי יהודה בכל דבר שאינו מוכן אך לא דחאו בידיים, שרבי שמעון מתיר ורבי יהודה אסר. ואילו לדעת הרשב"א, גם לרבי שמעון צריך הכנה מבעוד יום, אלא שסובר שכל מידי דחזי ליה, נחשב מוכן לזמן שתתבטל הקצאתו. ולפיכך אם מוכן לאדם אינו מוכן לכלבים, גם רבי שמעון יאסור אף שהוא יושב ומצפה ולא דחיה בידיים, כי על אף שאינו בגדרי מוקצה, איסורו מפני חסרון הכנה.

ונמצא, שיש חילוק בין בהמה בריאה למסוכנת, כי בריאה אינה עומדת לכלבים, ואסורה אף לרבי שמעון מפני חוסר הכנה, אך מסוכנת מצד עצמה עומדת גם לכלבים, אלא שדעת האדם מקצה אותה, כי סובר שישחטנה לצרכו, ובהקצאת דעת האדם נחלקו רבי יהודה ורבי שמעון, [ומלשון הגמרא "מודה רבי שמעון בבעלי חיים בריאים שמתו", משמע שרבי יהודה שאסר מסוכנת, סבר שהקצאתו מפקיעה את

מוקצה להם.

האפרוח, שאחת מסייעת לרב והשנית לשמואל.

אבל דבר שהוא מוכן לכלבים, הרי אגב הכנתו להם, הוי מוכן גם לאדם, היות דרעתייה דאיניש היא אבל מירי דחזי ליה, על כל דבר הראוי לו לאכול, ואינו מקצהו לגמרי מאכילתו בשעה שהוא מיועד לכלבים.

תניא בברייתא אחת כותיה דרב, ומאיךך תניא בברייתא אחרת כותיה דשמואל ואיתימא רבי יוחנן⁽³⁾.

תניא כותיה דרב: עגל שנולד ביום טוב — מותר, אפרוח שנולד ביום טוב — אסור.

ואף כאן, בהיות העגל במעי אמו, וראוי הוא באותה שעה רק לכלבים, אין האדם מקצהו מדעתו, אלא חושב גם על האפשרות שהוא יוולד ויוכל לאוכלו, והרי הוא "מוכן" גם לאדם ואילו אפרוח שאינו מוכן אגב אמו, נאסר משום מוקצה.

ומה הפרש בין זה לזה?

זה העגל — מוכן הוא לאכילה אגב אמו בשחיטה. וזה האפרוח — אינו מוכן אגב אמו.

ומביאה הגמרא שתי ברייתות בדינו של

תניא כותיה דשמואל ואיתימא רבי יוחנן:

לכלבים, ממילא הולד מותר. וכתב ליישב לפי אוקימתת תוס' [ע"א ד"ה וכן] שמדובר בעגל שלא כלו לו חדשיו, ולכן לא תועיל שחיטתו לכלבים להתירו לאדם.

ועוד ביאר לפי פירוש רש"י והפני יהושע [וכן משמע בשו"ע הרב כדלעיל] שסוגיין איירי באיסור נולד, ואם כן אין היתר לעגל אלא בשחיטת האם, אולם מה שיכל לשחטה לכלבים אינו מפקיע איסור נולד, כיון שהיא עצמה אינה אוכל לאדם, והרי זה דומה לתרנגולת העומדת לגדל ביצים שביצתה אסורה משום נולד, אפילו למאן דלית ליה מוקצה ויכול לשחטה, כיון שלא יצאה הביצה מאוכל.

אדם, או גם לצורך אוכלי בהמה. והרי"ף פסק שההיתר רק לצורך אוכלי אדם וכתב הרמב"ן במלחמות ה', שהכוונה בסוגיין להתיר לזרקה לכלבים, כי היא בכלל אוכלי אדם הנאכלים לבהמה, או משום שאיסור יו"ט קפץ מאליו, ועדיין הכנתו עליה, וכיון שסר איסור מלאכת שחיטה ממנה, כי מתה מאליה, נשארה הבהמה מוכנת לכלבים, [ועדיין לעיל דף ב, ובהערות על תוס' כאן]. ולדבריו קושיית אביי היא בבהמה שמוכנת מחיים רק לכלבים, באופן שלא יצטרך לאיסור שחיטה כדי להתירה, ולכן סבר שאינה מוכנת לאדם, וכן נקט הרשב"א שמדובר להאכילו לכלבים חי.

אולם הראב"ד שם, נקט שמסוגיין מוכח שמותר לעשות מלאכה גם לצורך אוכלי בהמה, וביאר שאם הבהמה נחשבת מוכנת לכלבים, מותר לשחטה לצרכם ביום טוב. והקשה באפיקי ים [ח"ב יח ה] לפי ביאורו, מה הקשה אביי איך תועיל הכנת כלבים לאדם, הרי אין ההיתר משום הכנה לכלבים, אלא מכיון ששוחט את האם

3. הרי"ף לא כתב כמי ההלכה באפרוח, וכתב הרא"ש [סי' ו] שדעת הרי"ף שהולכים לחומרא ולכן לא הזכיר פסק. והרי"ן והבית יוסף [תקנין] הביאו שיטות הראשונים בהלכה זו, וכתבו שדעת בעל המאור לקולא, ורמב"ן והרמב"ם פסקו לחומרא, ובדעת הרי"ף למדו דמספקא

עגל שנולד ביום טוב — מותר, ואפרוח שנולד ביום טוב — מותר.

מאי טעמא? —

זה, העגל, מוכן אנב אמו. וזה האפרוח מתיר עצמו בשחיטה, וכמבואר לעיל בדברי שמואל.

תנו רבנן: אפרוח שנולד ביום טוב — אסור.

רבי אליעזר בן יעקב אומר: אף בחול אסור לאוכלו מיד עם הוולדו, לפי שלא נתפתחו עיניו, ודבר זה אוסרו באכילה, וכמבואר

להלן⁽⁴⁾.

ומבאר הגמרא: כמאן אזלא לפי מי הולכת הא בריתא דתניא:

[ויקרא יא] "לכל השרץ השרץ על הארץ — בא יתור "כל" לרבות אפרוחים שלא נתפתחו עיניהם, שעדיין אינם יכולים להלך על הארץ עקב חוסר הראיה⁽⁵⁾.

כמאן — כרבי אליעזר בן יעקב.

ומביאה הגמרא הלכה נוספת של רב בענין ביצה.

ליה. עי"ש.

וטעם הרא"ש דאזלינן לחומרא נראה לכאורה כשיטת תוס' שינים [לעיל ג ב] שמוקצה חשיב כעין דאורייתא, אמנם אף אם מוקצה דרבנן, יש לומר שאין ספיקו לקולא אלא בספק במציאות או בדין, אך במחלוקת אם גזרו, הרי למאן דאמר שגזרו הוא ודאי מוקצה, וחיישינן לדעתו כי אין כאן ספק שמקילין בו, אלא הכרעה במחלוקת.

4. הפרי מגדים [יו"ד טו] הקשה הרי טעמו של רבי אליעזר בן יעקב לאסור אפרוח שנולד ביו"ט, הוא משום שאינו נותר בשחיטה כל עוד לא נתפתחו עיניו, אך טעם זה אינו שייך בעגל, וכיצד מדמינן ומקשינן [בעמוד א] מה בין אפרוח לעגל. והוכיח מכך כדעת הרא"ש [בסימן ז], שגם עגל אין מותר בשחיטה עד שיוכל לעמוד ויתברר שלא התרסקו איבריו. וכבר כתבו הבית יוסף והרמ"א [באו"ח תצח] שדין זה הוא חומרא בדיני יום טוב, ואינו מדיני טריפות, ועיין ט"ז [יו"ד טו ב].

והצל"ח דחה תירוצו, כיון שכל סיבת האיסור בעגל כדי לברר שלא התרסקו איבריו, אם כן כשנעמד על רגליו התברר למפרע שהוא

מותר מעת לידתו, והדרא קושיא לדוכתא למה נאסרנו כאפרוח.

ולכן כתב שאין איסור מוקצה חל על איסור שרץ, וכל הנידון באפרוח הוא כשנפקחו עיניו ועל כך מקשינן שיהא מתיר עצמו בשחיטה כעגל, והיינו לדעת רב שסובר כר"ש ואינו אוסר מוקצה בטלטול, שאילו היה הנידון באיסור טלטול היה יכול לחול על איסור אכילה של שרץ, ועי"ש עוד.

5. ביאר הרא"ש שהוא כשרץ מפני שהוא נמאס לאכול, וכן משמע בחולין [סד א] שאיסורו רק מדרבנן, וקרא אסמכתא בעלמא הוא.

ועוד כתב שכיון שהלכה כרבי אליעזר בן יעקב שמשנתו קב ונקי, מוכח שהלכה גם כרב שאסור אפרוח שנולד ביום טוב, אמנם לדעת ספר התרומה [שהובא בתורת הבית בית ב שער ד] אין זו ראייה, כי לדעתו לא נחלקו רבנן אלא על איסור שרץ, אך לכולי עלמא אסור מדאורייתא כנבילה, שהרי הוא כנפל שלא מועילה לו שחיטה. וכבר נחלק עליו הרשב"א שם ודעת ספר התרומה יחידאה היא. ולכאורה קשה על הוכחת הרא"ש, שהרי רב

אמר רב הונא אמר רב: ביצה — רק עם יציאתה נגמרה! ולפני יציאתה, כשעודה במעי התרנגולת, אינה נחשבת לביצה גמורה.

והוינן בה: מאי, לאיזה ענין אמר רב שביצה רק "עם יציאתה נגמרה"?

אילימא "עם יציאתה נגמרה", ורק אז

מותרת לאכלה בחלב, שרק מאז יציאתה אין בה משום איסור אכילת בשר בחלב, הא אם נמצאה במעי אמה נחשבת היא כבשר, כמותה, ואסורה לאכלה בחלב?

אין זה נכון. כי:

והתניא: השוחט את התרנגולת ומצא בה ביצים גמורות, שיש בהן חלמון⁽⁶⁾, על אף

6. בדעת רש"י פירשו תוס' לקמן [ז א] שאם נגמר החלמון הביצים מותרות לבשלן בחלב אפילו אם החלבון עוד לא התקשה, והטור פירש בדעת רש"י שאפילו אם אין להם כלל חלבון מותרות, כיון שיש לחלמון קרום סביבו וכן משמע ברא"ש.

והרשב"א [בתורת הבית ג ד] נקט שהתירן כשנגמר החלבון והחלמון, ועדיין אין להם קליפה מבחוץ, אבל בלי חלבון הם כבשר העוף, וכן נקט הר"ן כאן. והמגיד משנה [מאכ"ס ט ה] והפרי חדש [יו"ד פז ט] הסיק כן להלכה.

ובארחות חיים [א"מ ע"ב] ובכלבו [דיני בב"ח] כתבו שיש להם גם קליפה חיצונית, אלא שהיא עדיין רכה ולא התקשתה, ובאופן זה נחלקו תנא קמא ורבי יעקב.

ובבית יוסף [יו"ד פז] הביא דעת רבינו יונתן בארחות חיים, שצריכות הביצים להיות גמורות גם בצורתן, אך כל זמן שהם ככדור, אפילו שיש להם חלבון מבחוץ אינם גמורות, ואסור לבשלן בחלב. [ולהלן נבאר שיטות אחרות במחלוקת רבנן ורבי יעקב].

ובספר הארוך לש"ך [יו"ד פז] כתב שלפי ביאורים אלו, כל ביצה שאינה גמורה, אסור לאכלה בחלב אפילו אם אינה מעורה. ולהלן [ז א הערה 5] נבאר שיטות הראשונים מה הן מעורות.

אסר גם כשנפקחו עיניו משום מיגו דאיתקצאי, ובתחילת היום כשהיה בביצתו אסור לכולי עלמא, כדאמרינן לעיל [ד א] [ובטעם האיסור כתב הרא"ה [בבדק הבית שם] שהוא משום נבילה, וכן ביאר הפרי חדש [יו"ד פז] את כוונת ספר התרומה הנ"ל, והרשב"א שם נקט שהוא איסור דרבנן שדומה לשרץ, עיין יו"ד טו, ובפמ"ג שפד] ולא נחלקו רבנן וראב"י אלא אחר שיצא מביצתו, ואם כן אף לרבנן אסור, ומה ראייה מרבי אליעזר יותר מרבנן.

אמנם כל התימה היא לפי הבנת היש"ש, שהרא"ש הוכיח ממה שאסר רבי אליעזר בן יעקב את האפרוח כרב, אולם הקרבן נתנאל ביאר שהראיה מלשונו של רבי אליעזר בן יעקב, שאמר אף בחול אסור, ומשמע שביו"ט פשיטא ליה שאסור מטעם אחר, והיינו משום מוקצה כרב.

והרי"ף בחולין [פ"ו ס' סב] פסק כרבנן, וכתב הר"ן שם כי אף שמשנת ראב"י קב ונקי, כיון שדברי רבי יוחנן בסוגיין כרבנן, וגם רב לא אסר את האפרוח אלא ביו"ט ומשום מוקצה, בהכרח שהלכה כרבנן שאפרוח מותר גם קודם שנפקחו עיניו. וכן פסק הרמב"ם [מאכא"ס ג י] וכן דקדק הש"ך מדברי השו"ע [יו"ד טו א] שכתב לאסור אפרוח כל זמן שלא יצא לאויר העולם, ומשמע שאחר שיצא מותר מיד, אפילו שעדיין לא נתפתחו עיניו.

שהן עדיין מעורות בתרנגולת בגידין —
מותרות לאכלן בחלב! (7)

ומוכח שהיא נחשבת כביצה עוד בהיותה
 במעי אמה, ואינה נחשבת כבשר.

אלא כוונת רב לומר רק "עם יציאתה
 נגמרה", שרק אז יודעים אנו בודאות שהיתה
 הביצה גמורה מערב יום טוב, ולכן רק אם
 יצאה מערב יום טוב **מותרת לאכלה ביום**
טוב, כי אז ודאי לנו שהיה הגמר שלה
 בחול.

הא אם נמצאה ביום טוב **במעי אמה** —
אסורה לאכלה ביום טוב, כי יש לחוש
 שנגמרה במעי אמה ביום טוב, ולא נגמרה
 מערב יום טוב, ונמצא שהיא נעשתה "ביצה
 גמורה" ביום טוב, ויש לנו לאוסרה משום
 "הכנה דרבה", לפי שאינה מוכנה בתורת
 "ביצה" מערב יום טוב⁽⁸⁾. ומקשינן: **והא**
תניא: השוחט את התרנגולת ומצא בה
ביצים גמורות — מותרות לאכלן ביום
טוב!

וכי תימא לתרץ שאין הלכה כדברי הברייתא
 הזאת, היות והתנא הזה קא משמע לן

אמו ולא בטומאת נבילה, והיינו שנחלקו עם
 נאסר דוקא בשר או כל חלק בבהמה, ובסברות
 אלו נחלקו הרמב"ן שנקט להתיר ביצה כי אינה
 חלק מבשר העוף, ואילו הבה"ג ותוס' הוצרכו
 להתירה משום שאיסורה רק מדרבנן, כי אסרו
 כל חלק בעוף ולא רק בשרו.

8. **רש"י** פירש שהוצרך לומר שאם יצאה בחול
 מותרת, לדייק שאם לא יצאה מבעוד יום, אלא
 שחטה ומצאה במעי התרנגולת, אסורה, משום
 שלא נגמרה בחול, וחסרה הכנה. וביארו
 מהרש"ל וראש יוסף שהאיסור משום גזירה
 אטו אם מצא בה ביצה ביו"ט שחל אחר השבת,
 והוכנה בשבת. אולם בלשון רש"י משמע
 לכאורה ההפך, שלא נגמרה מאתמול, [ובדוחק
 אפשר לומר שהכוונה, שלא נגמרה בחול אלא
 בשבת באופן שמחמתו גזרו].

והפני **יהושע** ביאר שכעת סלקא דעתך
 שדעת רב שאין יו"ט מכין לעצמו, וגם סובר
 שהביצה נגמרת רק סמוך ליציאתה, ולכן מותרת
 רק אם נולדה בחול, ואילו נמצאה גמורה בפנים,
 תלינן שנגמרה כעת ועמדה לצאת, ואסורה
 ביו"ט. [והיינו שרש"י לשיטתו, כי אילו לשאר

7. **בעל הלכות גדולות** [בהלכות יו"ט] כתב,
 ביצים שאינם מעורות בגידין, מותרות לאכלן
 בחלב, כיון שאיסור בשר עוף בחלב דרבנן, לא
 אסרו את הביצה היוצאת ממנה כבשר, ורק לגבי
 ביצת נבלה החמירו [בעדיות ה א] לאסרה כאחד
 מאבריה כיון שאיסורה מן התורה. ולגבי יו"ט
 נחשבות כאחד מאבריה ומוכנות מבעוד יום. וכן
 דעת תוס' כאן.

ואילו הר"ן לעיל [ב ב] כתב שטעם החילוק
 מבשר וחלב ליום טוב הוא שאמנם חשובה
 כאחד מאבריה והוכנה עמה, בכל זאת אינה
 חשובה כבשר ממש לאסרה בחלב, ורבינו פרץ
 והרמב"ן [חולין נח] כתבו שהוא גם החילוק
 בין בשר בחלב לנבילה, שאסרו בנבילה כל
 היוצא ממנה שהיתה אדוקה בגופה בעת
 שנאסרה, ויניקה מאיסור, אך בישול ביצה בחלק
 לא נאסר, כי אינה בשר ואין לה טעם בשר,
 ולפיכך אחר שיצאה מגופה אינה אוסרת. ובתוס'
 בעירובין ס ב הביאו שתי הדעות.

ובחזון איש [יו"ד יב ג] הביא דברי הפרי
 חדש, שאין שליא אסורה בבשר בחלב ואינה
 מטמאה כנבילה כיון שאינה בשר, ותמה עליו
 שהרי לא נאמר "בשר" לא בבישול גדי בחלב

במעיי אמון נמי אכרי, והאי דקתני במשנתנו ביצה ש"נולדה", הוא כדי להודיעך כחן דבית שמאי — המתירין ביצה שנולדה ביו"ט — דאפילו נולדה נמי שרו.

אי אפשר לדחות כך, כי:

אלא הא דתניא: השוחט את התרנגולת ומצא בה ביצים גמורות — מותרות לאכלן ביום טוב — מני?

לא בית שמאי היא, שהם מתירים אפילו נולדה הביצה, ומדוע נקטה הברייתא את ההיתר רק בהיות הביצים במעי אמון.

ולא בית הלל היא, שהם אוסרים אפילו נמצאו הביצים במעי אמון. [לפי מה שצידדה הגמרא בדחיית הראיה מהמשנה].

וכיון שבהכרח הברייתא נאמרה כהלכה, ואפילו ביצים שנמצאו במעי אמון מותרות, מוכח שאין כוונת רב לאוסרן⁽⁹⁾.

אלא כונת רב באומרו "ביצה עם יציאתה נגמרה" היא לגבי ענין אחר לחלוטין.

משמיענו הלכה כברייתא מאי, דבר, ולא אשמעינן כמוהו כמתניתין, ולא יתכן שישמיע תנא כברייתא הלכה חדשה שלא סתם אותה רבי במשנה, כי אם רבי, מסדר המשנה, לא שנאה להלכה זו, רבי חייא, מסדר הברייתות — מהיכן שנאה?

אין זה תירוץ.

כי הא נמי תניא, שהרי שנינו להלכה זו מדברי המשנה, במשנתנו:

דתנן: ביצה שנולדה ביום טוב — בית שמאי אומרים: תאכל, ובית הלל אומרים: לא תאכל.

ויש לנו לדייק: ועד כאן לא פליגי בית שמאי ובית הלל אלא בנולדה, אבל במעי אמון — דברי הכל שריין הן מותרות.

וכיון ששמע כך ממשנתנו, הרי הברייתא המתירה את הביצים שנמצאו במעי אמון ביום טוב היא להלכה, ותקשי לרב.

וכי תימא לדחות ולומר: בית הלל אפילו

אקראי לא גזרו בו" ודבריו נסובים על האמור לעיל [הי"ט] ההיתר אפילו ביו"ט שאחר השבת, כי כיון שלא יצאה לחוץ אינה נחשבת הכנה גמורה.

9. מהלך הסוגיא התבאר לפי רש"י, ותוס' הבינו בדבריו שאם אין הלכה כברייתא זו בהכרח משובשת היא, ולפיכך תמהו למה שקלינן וטרינן מי אמרה והרי כיון שמשובשת היא אין צריך ליישבה.

אמנם בשטמ"ק כתב שלפי רש"י ביאור הסוגיא הוא כך: יותר טוב לומר שבית שמאי ובית הלל חלקו רק בנולדה, ואילו במעי אמה

הראשונים איסור הכנה דרבה הוא מצד הכנה מיום קדש ליום קדש אחר, ובהכרח שיפרשו כי בהוא אמינא היא לא ידעו את סברת "אוכלא דאפרת" והיו אוסרים את הביצה משום מוקצה].

והמהר"ם ביאר שרש"י נקט דוקא איסור הכנה דרבה, כיון שאינה מוקצה שהרי שחט את האם ועומדת לאכילה, והביצה מותרת כי יצאה מאוכל. וגזירת פירות הנושרין ומשקין שזבו לא נאמרו אלא על ביצה שנולדה. וזו אסורה כבר במעי אמה. וראה בשטמ"ק שכתב שלא גזרו במעי אמה כיון דלא שכיחא, וסברא זו נאמרה לעיל [ב ב] לגבי הכנה בלבד. וכן לשון הרמב"ם [יו"ט א כ] ש"דבר שאינו מצוי אלא

וכך אמר רב: ביצה רק עם יציאתה נגמרה — נעשית ראויה להיות מגדלת אפרוחים.

אבל במעי אמה — אינה ראויה להיות מגדלת אפרוחים.

למאי נפקא מינה — למקח וממכר. שאם מכר אדם לחבירו ביצים לגידול אפרוחים, חייב הוא לתת לו ביצים שנולדו, ולא ביצים גמורות במעי אמן. ואם נתן לו המוכר ביצים גמורות שנמצאו במעי אמן — בטל המקח.

כי החוץ אדם, שרצה לקנות ביצים, דאמר להו והכריז לפני מוכרי הביצים: ביעי דפחיא

א-ז

[כמו דפעיא] — למאן? למי יש למכור ביצים מתרנגולת חיה, הפועה בלידתה.

יהבו ליה נתנו לו המוכרים ביעי ביצים תרנגולת שחוטה.

אתא הקונה לקמיה דרבי אמי, לתובעם לדין⁽¹⁾.

אמר להו רבי אמי למוכרים: מקח טעות הוא, והדר. התבטל המקח, והחזירו לו את כספו כנגד הביצים.

והוינן בה: הרי דין זה פשיטא הוא, ומה יש

ביצה שלא נולדה מגדלת אפרוח. וביאר שנולדה מתרנגולת שנחשבת נבילה מחיים כנקובת הושט [וכדעת הרמב"ם שנחשבת נבילה]. ויש לדון אם כוונת הרא"ש, ששייך לגדל מביצה זו אפרוח, אלא שאירע שלא גדל, ועל כך גופא בא המוכר לדון, ואמר לו רב אמי שכיון שבביצי שחוטה מצויה בעיה זו הרי זה מקח טעות. או שמדובר בביצה שודאי אינה מגדלת אפרוחים, והנידון היה על החזרתם למוכר אחר שהתקלקלו מאכילה כשהלוקח הושיב עליהם את התרנגולת. והר"ן [קידושין מב ב] כתב בשם הרא"ה, שלפירוש זה ביאור הגמרא הוא, שאפילו אם רצה לגדל אפרוחים מחזיר לו רק את ההפרש, ולא מחזיר את כל שווי הביצים כנגדן, שהרי הלוקח הזיקן, וחייב את שוויים למוכר, [ודבריו מחודשים מאד, ועיין בביאור הגר"א חו"מ רלב א ורלב ב שהביא בשם הר"ן שאי אפשר להחזירם כי הפסידם, ולא הזכיר שחייב על הזיקן, ועיין בר"ן כתובות צב א ובשטמ"ק כאן]. ואמנם מחלוקת הראשונים היא שהרי דעת הרמב"ם מבוארת בשו"ע [חו"מ רלב] שהקונה חפץ שיש בו פגם ועשה בו מום אחר לפני שנודע שהחפץ פגום, אפילו שהפגם השני לא

לכולי עלמא הביצה מותרת, ונקטה המשנה נולדה להודיעך כחן דבית הלל שאסרו, ולפי אוקימתא זו תהיה הברייתא מובנת, וכך עדיף מאשר נאמר שבאה המשנה לאשמועינן כחא דהיתרא של בית שמאי, וגם תהיה הברייתא משובשת.

והבית מאיר ביאר באופן נוסף, ופירשו כך: וכי תימא שרבי חייא בברייתא המציא דין מעצמו, שלא כאמור במשנה, ולכן נחלק עליו רב, וכוונתו לומר שהביצים הנמצאות במעי תרנגולת אסורות, ודלא כמו שהתיר רבי חייא בברייתא, ועל כך אמרין שגם במשנה משמע שמותרות ואחר כך מסקינן שאין סיבה לומר שהברייתא משובשת, אלא שרבי חייא הבין שהמשנה באה להשמיע כחם של בית הלל, וכיון שאסרו רק בנולדה משמע שבמעי אמן מותרות, ע"ש.

1. הרא"ש כתב שנתן לו ביצים מתרנגולת שנשחטה, והושיבם תחת תרנגולת ולא נולד מהם אפרוח, והוי מקח טעות. והקשה הקרבן נתנאל, הרי בשו"ע [יו"ד פו ו] מבואר שקיים אפרוח היוצא מביצת נבילה, ומשמע שאפילו